

ОНТОЛОГІЧНА ГРАМАТИКА МОВИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Проаналізовано роль мови як онтологічного простору життєтворчості людини в умовах щораз більшої ролі штучного інтелекту (ШІ). Обґрунтовано поняття онтологічної граматики, що постає як концептуальний інструмент для дослідження взаємозв'язку між мовним буттям, когнітивною стратегією та культурною самореалізацією. Розглядається можливість існування єдиної онтологічної граматики, спільної для класичних, неklasичних і посткласичних типів філософствування. Особливу увагу приділено холістичному виміру комунікативного простору, в якому мова виконує функцію носія життєтворчих сенсів. Зазначається, що онтологічна граматика холізму може слугувати дискурсивним вирішенням стратегії «природного» світоуявлення, зокрема в умовах нової технологічної епохи. Виявлено, що ШІ спричиняє виклики для онтологічної граматики, він функціонує як високотехнологічний інструмент симуляції мовлення, а не суб'єкт мислення. Стверджується, що моделі генерують тексти, але не створюють значення в сенсі інтенціонального акту. Штучний інтелект може бути засобом філософської гри, тестування концепцій, порівняння ідей, однак не є повноцінним учасником життєтворчості та філософського осмислення буття. Показано, що у постструктуралістській семіотичі зазнала критики структуралістська ідея пошуку мета-структури, універсального мета-коду. Натомість в еру високих технологій ШІ експлікація поняття коду переноситься з метафізичного й онтологічного вимірів у широкий контекст людської життєтворчості з широкими можливостями доступу до інформації та інтернет-комунікації. Зазначається проблема деконтекстуалізації, оскільки ШІ може оперувати текстами, не розрізняючи глибину ситуаційної релевантності, а контекст для ШІ – це лише лінійна пам'ять, а не багатовимірна ситуаційна структура. Має місце семантична інверсія, коли модель може генерувати фрази, які суперечать одна одній, або нести пусту когерентність, оскільки відсутні механізми семантичної перевірки. Помічено також невідповідність між інтенцією та висловлюванням, оскільки ШІ не має намірів, його мовлення ніколи не є актом комунікативної волі. Ці межі демонструють сутнісну розривність між мовленням ШІ та людською мовою, там, де людина вкладає сенс-бути як життєтворчість, ШІ лише моделює подібність до значення. Доведено, що цифрова ера організує простір для життєтворчості через мову, але водночас створює загрози для автентичності.

Ключові слова: модель мови, суперінтелект, життєтворчість, онтологія, мова, онтологічна граматика, штучний інтелект, холізм, габітус мови.

Актуальність теми. Сучасна доба позначена стрімким розвитком штучного інтелекту (ШІ), що дедалі активніше долучається до комунікативних процесів та моделювання знання. На цьому тлі постає потреба у філософському переосмисленні таких понять, як мова, онтологія та життєтворчість. У центрі уваги – здатність мови не лише виражати, а й конституювати буття. У зв'язку з цим актуалізується поняття онтологічної граматики, як фрейму мислення, що дозволяє осмислити мову як носія буттєвих структур і смислів. Технологія ШІ як новий учасник комунікаційної та екзистенційної взаємодії швидко входить у життя сучасної людини та змушує переглядати уявлення про людину, суспільство та розум. Власне все давно стало очевидним, але ще складно для розуміння. Велика мовна модель (Large Language Model, LLM) – це сучасний підхід до розробки та застосування мовних моделей на основі штучного інтелекту, модель мови, що складається з нейронної мережі з багатьма параметрами. LLM наочно показує, якщо "калькулятор" навчити людській культурі, то він почне мислити й отримає аналог людської свідомості. Людський розум існує у матеріальній культурі, а усі люди – інтелектуальні агенти, рівні за

функцією розуму та зайнятті "оптимізацією" матеріальної культури. І всі заняття людини є просто способом мислення вищого порядку. Чи здатний ІІІ не лише інтерпретувати мову, а й долучатися до творення життєвого сенсу? Питання не в технології ІІІ, а у самій людині, у несумісності сучасного суспільства з досягнутим рівнем технологічного розвитку. Небезпека не в тому, що з'явиться якийсь штучний суперінтелект, він не може з'явитися, якщо не девальвувати саме поняття – інтелект. Небезпека в тому, що людина, як суспільна істота, може опуститися до цього ІІІ, і уже сьогодні ці процеси відбуваються. За прогнозами експертів, можливості машинного інтелекту незабаром перевершать загальнолюдські, з урахуванням чого буде побудована принципово нова схема організації суспільства. Звичайно, все залежить від того, як людиною визначається інтелект і його можливості. У цьому випадку за аксіому береться існування об'єктивного світу самого по собі та людського інтелекту, як похідного придатка до нього, який має бути машинно вдосконаленим. Однак уся справа в тому, чи існує інша думка, що перевершує цю. Якщо існує і буде реалізована, то гегемонія ІІІ опиниться під великим питанням, і ця технологія матиме локальне застосування в різних сферах, адаптована під кожну з них у конкретному випадку належним чином. Все залежить від того, як людина визначає інтелект і його можливості. Конфлікт інтересів на різних рівнях та у різних сферах буття, з метою отримати значні конкурентні переваги, спонукає форсувати розвиток технологій ІІІ, які неможливо зупинити і повністю контролювати / розуміти катастрофу. У майбутньому технології ІІІ будуть, врешті-решт, використовуватися як і ті ж кнопки управління людьми. У недалекому майбутньому встановиться довіра до ІІІ, як джерела будь-якої інформації, слабкі голоси, наприклад, про галюцинації ІІІ, управління на концептуальному рівні, бекдори вбудовані в код, що генерується нейромережею описаний інформаційний вірус, який має на меті вбити конкретну людину, використовуючи для цього будь-які керовані об'єкти. Зупинити поширення технології ІІІ принципово неможливо та, мабуть, і недоцільно, оскільки вони відкривають нові можливості у багатьох сферах людської життєдіяльності.

Мета: дослідити філософські аспекти взаємодії мови, штучного інтелекту й людської життєтворчості.

У філософській традиції мова часто осмислюється як середовище, у якому розгортається людське буття. Залучаючи ідею М. Мамардашвілі щодо онтології як сукупності умов зрозумілості досвіду, онтологічну граматику можна розглядати як когнітивну матрицю, що організовує філософське висловлювання. Спираючись на цю тезу, ми можемо трактувати мову як інструмент, що забезпечує не лише комунікацію, а й буттєву зрозумілість світу. Саме в мові формується здатність до життєтворчості – створення життєвих смислів, конструювання ідентичності та проєктування майбутнього. Концепт «онтологічна граматика» формується на підставі уявлень про тісний зв'язок між онтологією та знаковою системою, що її виражає. Особливості онтологічної стратегії можуть бути зафіксовані у вимірі комунікативного простору, через категорію мовного габітусу, яка дозволяє зосередити увагу на самій діяльності мови. Онтологічна граматика холізму постає як можливе дискурсивне вирішення стратегії «природного» світоуявлення. Сучасна доба позначена стрімким розвитком штучного інтелекту, що дедалі активніше долучається до комунікативних процесів та моделювання знання. На цьому тлі постає потреба у філософському переосмисленні таких понять, як мова, онтологія та життєтворчість. У центрі уваги – здатність мови не лише виражати, а й конституювати буття. У зв'язку з цим актуалізується поняття онтологічної граматики, як фрейму мислення, що дозволяє осмислити мову як носія буттєвих структур і смислів. Поняття онтологічної граматики передбачає аналіз мови як системи правил і структур, що визначають сам спосіб бачення й означення буття. Особливості онтологічної стратегії фіксуються через холістичне вимірювання комунікативного простору, в якому мова постає як габітус – тобто як структура, що формує смислову реальність. Класичні, неklasичні та постklasичні типи філософствування, попри відмінності, виявляють глибинну спорідненість у межах цієї

онтологічної граматики, що дозволяє говорити про її універсальність. З огляду на концепцію Л. Вітгенштайна, феномен правила слугує неусвідомленим структурним чинником, що визначає мовні та смислові рамки філософського дискурсу [Wittgenstein, 2009]. Онтологічна граматика функціонує як механізм смислової зв'язності, який окреслюється через герменевтичне коло і здійснюється через філософське слово. Ця граматика визначає межі й можливості концептуальної діяльності, уможливорює формування термінологічного простору, що конститує філософську мову. Гіпотеза лінгвістичної та онтологічної відносності (В. Гумбольт, Е. Сепір, Е. Кассіпер, М. Гайдеггер, Е. Бенвеніст), попри свою евристичну цінність, у посткласичному модусі мислення може призводити до радикального релятивізму та відмови від позитивної онтології. Продуктивність філософського аналізу полягає не лише у фіксації відмінностей, але й у виявленні структурних умов самототожності в межах концептуальної мови. Онтологічна граматика, таким чином, постає як універсальна структура, що не лише відображає онтологічні уявлення, а й активно формує їх у філософському мисленні. Такий підхід дозволяє долати обмеження традиційного холізму, відкриваючи перспективи неохолістичної стратегії, заснованої на нелінійному, фрактальному баченні мовно-онтологічних взаємозв'язків. Розуміння філософії як «мовної діяльності» виявляє потенціал філософського дискурсу до самоздійснення через інтерпретацію та трансформацію природного світогляду.

Штучний інтелект здійснює обробку мови за допомогою алгоритмів, що не володіють екзистенційним досвідом. Однак він уже наразі бере участь у формуванні нового дискурсивного поля – цифрового простору, в якому конструюються альтернативні смисли. Постає питання: чи можлива онтологічна граматика в умовах алгоритмізованої реальності? Позитивна відповідь можлива у межах неохолістичної стратегії, яка долає як догматичний холізм, так і його технократичне заперечення. Тут стає можливою нова концептуалізація – онтологічне тлумачення ймовірності, яке поєднує ідеї стратифікації когнітивних позицій та фрактального габітусу простору й часу. Проблема активності мови потребує холістичного підходу: мова постає не просто як сукупність текстів, а як якісно нова цілісність, що формує комунікативну реальність. Цей підхід ґрунтується на сучасних інтерпретаціях семіотики, де класичну модель Р. Барта (Е – експресія, С – контент, R – їх співвідношення) [Barthes, 2012] доповнено прагматичним виміром, у якому знак і значення не мають фіксованого відповідника, як у класичній мовній ситуації. Відповідно, онтологічний вектор мислення зміщується від частини (знака) до цілого (контексту вживання). Неохолістична позиція дозволяє концептуалізувати мову як складну систему габітусів – відносно автономних форм організації інформації, що формують цілісний комунікативний простір. У цьому контексті поняття «габітус» (за П. Бурдьє) [Bourdieu, 1977] не лише фіксує соціокультурну практику, а й слугує як мовна структура, що спрямовує пізнання. На відміну від «дискурсу», який розкриває владні аспекти комунікації (М. Фуко) [Foucault, 1980], габітус зорієнтований на єдність та етос форми. Мовна діяльність охоплює довербальні, вербальні та поствербальні модуси, які є когнітивними техніками, що формують габітуси мови. Кожен із них має власну структуру інтерпретації: від символу до значення. Так, тріадична модель знака (А. Черч, Р. Карнап [Carnap, 1947; Church, 1956]) дозволяє простежити, як «скупчення думки» актуалізується в різних комунікативних практиках. Габітус мови стає основою формування когнітивної дії, фіксуючи максимальну можливість розуміння світу та його практичного оперування. Проте будь-яка когнітивна техніка має і продуктивні, і обмежувальні властивості: вона дозволяє щось «отримати», але чогось і «позбавляє».

Отже, дослідження структури й взаємодії габітусів мови є ключем до розуміння організації цілісного простору мислення та пізнання. У сучасній когнітивній лінгвістиці дедалі більшої ваги набуває уявлення про мову як не просто засіб комунікації, а як складну когнітивну техніку, що організовує мислення. У цьому контексті габітуси мови постають як структурні форми, що впливають на специфіку формування думки в кожному історичному

та культурному періоді. Вони реалізуються як сукцесія – тобто еволюція з урахуванням попередніх, «нижчих» форм, що не зникають, а переплітаються з новими рівнями організації мислення (Бурдьє) [Bourdieu, 1977]. Кожен габітус мови визначає не тільки стиль комунікації, але й граматику думки, що формується в ньому. Таке розуміння дозволяє перейти від формального аналізу знакових систем до інтегрального бачення мислення як процесу, в якому когнітивні техніки (інтуїція, візуалізація, звукове сприйняття) і мова взаємодіють на всіх рівнях – від невербального до формалізованого. Поняття на кшталт «духу епохи» або «горизонту культури» залишаються аморфними, якщо не розкрити механізми взаємодії індивіда з культурною цілісністю з огляду на два взаємодоповнювальні підходи: психологічний, у якому соціальне розуміється як внутрішній, душевний конструкт індивіда та прагматичний, що акцентує увагу на зовнішній практиці, комунікативній взаємодії та матеріальності мовних знаків. Психолінгвістичні моделі показують важливість позамовних чинників (жести, інтонації, візуальне та звукове мислення), прагматичні моделі фокусуються на реальній мовленнєвій практиці. Об'єднання цих підходів дозволяє розглядати мову як багаторівневу когнітивну техніку, що формує як структуру уявлень, так і форму їх передачі [Dreyfus, Kelly, 2011]. Двома базовими габітусами є презентативний для мови зображення, пластики, звуків та фундаментальний для становлення когнітивної здатності до інсайту. У межах такого підходу можлива безпосередня достовірність, недосяжна для вербальної мови, де будь-яке знання опосередковане мовними конструкціями. Цей рівень знання актуалізується в ранньому онтогенезі й слугує основою для формування складніших мисленнєвих структур. Онтогенез уявлення в індивіда повторює філогенетичну логіку розвитку людства: від інтуїтивного, звукового й образного мислення до міфологічного, філософського та наукового. Цей шлях не лише суто історичний або біографічний, він актуалізується при появі будь-якого окремого уявлення: спочатку проявляється інтуїція й емоція, потім формується образ, потім утворюється словесне означення й, зрештою, виникає формула чи дискурс. Таким чином, мова не є інструментом, що просто означає задалегідь сформовану думку, вона виступає тим простором, у якому думка оформлюється, а габітуси мови – це когнітивні матриці, в яких відбувається становлення знання.

ІІІ, зокрема великі мовні моделі (LLM), такі як GPT, BERT або PaLM, працюють на основі статистичної обробки тексту й машинного навчання, що дає змогу їм генерувати синтаксично й граматично правильні висловлювання. В основі їхньої роботи лежить передусім кореляційна обробка великих корпусів даних, а не розуміння в людському сенсі. Мовна модель функціонує як аналітична система: вона передбачає наступне слово в контексті попередніх. Цей підхід обмежується відсутністю інтенціональності – моделі не мають власного досвіду, намірів чи емпатії. Вони не мислять, а імітують мислення шляхом обчислювального опрацювання патернів тексту. Феномен мовлення у Л. Вітгенштайна (мовна гра) і М. Гайдеггера (мова як дім буття) – це не просто генерація синтаксису, а швидше акт існування в мовному просторі. За цим баченням, мовна модель – лише технічний інструмент, що вилучений з онтологічного горизонту. Таким чином, технічна природа ІІІ визначає його як симуляцію мовної активності без повноцінної участі в екзистенційному чи аксіологічному вимірі мовлення. Однією з найглибших проблем ІІІ є обмеженість семантичного розуміння: ІІІ не надає значення словам у тому сенсі, як це робить людина, яка пов'язує слова з тілесним досвідом, емоціями, культурним фоном і життєвим контекстом. ІІІ, незважаючи на ерудицію, не має жодного з цих компонентів. Він може імітувати філософський дискурс, генерувати аргументи, моделювати діалектичні форми, однак він не є учасником діалогу, а лише відображенням множини точок зору, отриманих із корпусу текстів. Мовлення ІІІ – це ефект семіотичної симуляції, а не участь у філософській комунікації. Така симуляція корисна, як дзеркало людської думки, але не як самостійний суб'єкт діалогу.

Мовленнєва дія є актом життєтворчості, а мовлення – не просто відображення, а конструювання «життєвого світу» (Е. Гуссерль). Мовленнєвий акт – це не просто

повідомлення, а акт самовизначення, структурований у горизонті буття культури. Підкреслюючи перформативну силу мовлення, Й. Остін і Дж. Сьорль зазначали, що воно здатне не лише описувати реальність, а й створювати її [Austin, 1975; Searle, 1980]. У цифрову добу ця перформативність набуває нової ваги – кожна мовна дія в медіапросторі (пост, коментар, візуальний наратив) стає інструментом особистісного або колективного позиціонування. У цифровому середовищі мовлення стає формою життєтворчості – воно організовує смисл, структурує досвід, створює суб'єктивні наративи буття у публічному самовираженні через соціальні мережі, форуми, інтерактивні сервіси, як простори реалізації мовної суб'єктності.

У сучасній філософії мови мовлення розглядається не лише як інструмент комунікації, а як екзистенційна практика, у якій відбувається розширення простору життєтворчості у медіа та блогосфері. Формування віртуальних ідентичностей стало новою формою екзистенційної гри, де особа тестує і конструює себе через мову, образ, взаємодію. Цей процес передбачає множинність «Я», рухливість ідентичності, її перформативний характер. Джудіт Батлер аналізує, як через мову соціальні норми та дискурси впливають на конструювання «Я» ідентичності та її взаємодії з соціальними структурами [Butler, 2004]. Умовна «відкритість» цих просторів створює можливість для маргіналізованих голосів бути почутими; творення нових жанрів (мем, сторітелінг, digital art); гібридних форм комунікації, у якій поєднуються текст і візуальний наратив. Водночас цифрове середовище не є нейтральним, алгоритми соціальних медіа та платформ утворюють замкнені "інформаційні бульбашки", де індивід взаємодіє з контентом, відібраним за попередніми вподобаннями, що призводить до селективної репрезентації світу, обмеження досвіду й повторення одноманітних патернів поведінки. Алгоритми стають інструментами мікронаративного контролю, внаслідок чого людина у цифровому середовищі часто самовиражається вимушено, очікуючи соціального схвалення, її автентичність редукується до впізнаваного шаблону, формується феномен алгоритмічного конформізму, де індивід лише виконує роль. Масове впровадження штучного інтелекту в культурні практики, як то тексти, зображення, програмування піддає класичні уявлення про авторство, оригінальність та сенс в епоху ШІ, який здатен продукувати стилістично складні та змістовні тексти чи візуальні образи, не маючи жодної інтенції. Постає питання про творчість та оригінальність там, де твір створює модель без досвіду та життєтворчості людини в еру високих технологій. ШІ генерує не творчі продукти, а алгоритмічні реплікації, які можуть бути досить вдалим і переконливим, як модель «розумного партнера» у вимірі техногуманізму, який не лише визнає технології, а й шукає соціально-моральні та екзистенційні форми співтворчості з ними, формуючи образ ШІ як "розумного партнера", співучасника її діяльності, що доповнює інтелектуальні можливості, зберігає пам'ять, структурує знання, бере участь у комунікації як асистент або коментатор, співтворює у мистецтві, науці, освіті, а не є конкурентом, якого потрібно остерігатися. Такий партнер – не свідомий суб'єкт, але модель когнітивного посередника, що розширює горизонти людської уяви, обробки інформації, інтерпретації даних.

Крім того постає питання щодо меж розширення людського потенціалу і загрози витіснення людини з процесу смислотворення і зникнення можливостей для життєтворчості, а, отже, зберегти людину як морально відповідального суб'єкта в умовах розмивання меж мислення, дії та авторства. ШІ кидає виклик традиційним уявленням про творчість, суб'єктність і сенс. Майбутнє можливе як співбуття людини й технології, за умови збереження морально-етичних рамок і гуманістичного виміру людського. Які умови збереження суб'єктності людини в цифровому просторі та чи існують екзистенційні загрози, якщо з'явиться штучний над-інтелект, що у цьому разі чекає людство? Ці питання стосуються філософії свідомості. Також принагідно відповідаємо на запитання, чи можливий надінтелект, і наскільки небезпечний розвиток (AI англ. artificial intelligence) у найширшому розумінні інтелект, який демонструють комп'ютерні системи.

Про загрозу людству від машин учені і філософи говорять давно, але якщо раніше критикували механізацію мистецтва і життєво небезпечне озброєння, то тепер небезпеку бачать у штучному інтелекті [Bender, Koller, 2020]. Насправді, сучасна загроза за масштабами незрівнянна. Група талановитих інженерів може за кілька рядків коду перевернути історію людства, буде достатньо навчити AI-алгоритм постійно удосконалювати самого себе і тоді, згідно з концепцією «вибуху інтелекту», викладеною математиком Ірвінгом Джоном Гудом [Good, 1965] п'ятдесят років тому, відбудеться стрибок AI до рівня суперінтелекту, наслідки якого на сьогодні складно передбачити. Чи можливий надінтелект взагалі? Британський філософ Нік Бостром у книзі «Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies» описав можливості виникнення штучного надінтелекту, майбутні наслідки та сценарії розвитку ситуації. ASI (Artificial Super Intelligence) – штучний суперінтелект, що перевершує людські можливості в більшості сферах, зокрема й здатності до вирішення проблем, міркування, навчання і прийняття рішень [Bostrom, 2014]. Поки для створення ASI не вистачає поточних обчислювальних потужностей, хоча є передумови, що вони можуть зрости в тисячу і більше разів завдяки застосуванню фотоніки та квантових обчислень, це дозволить серйозно прискорити роботу ШІ. Слід зазначити, що справа не в передбачуваності потужності, а в недостатньому розумінні самого людського мозку, щоб оцінювати можливість існування надрозуму.

Які можливості співтворення між людиною і ШІ? Для аналізу та проєктування моделей інтелекту використовується понятійний та інструментальний апарат, що спирається на знання стосовно природності та біологічності процесів мислення і його мовного вираження. Інтелект намагаються вивчати, як явище природи чи фізичного закону, зазвичай, процес мислення досліджується в рамках конкретної людини, як індивідуальний функціонал мозку. У людини як соціальної істоти інтелект формується у процесі виховання, освіти та мовних практик. Людина обмежена поточним рівнем розвитку суспільства, науки, культури, техніки і технологій та рамками моральних норм, що впливає на індивідуальну свідомість, робить її трансцендентальною, як такою, що належить індивіду й суспільству. Людина мислить на мові, і навіть невисловлена думка завжди продумана і проговорена у мисленевому акті. Онтологія граматики мови як підґрунтя життєтворчості людини виходить за межі простого мовного акту, являючи собою різноманіття всієї контекстуальної спадщини. Для того, щоб співрозмовники розуміли один одного, не обов'язково ретельно промовляти усі предикати позначеного, потрібно уточнити контекст, вказати на предмет, окреслити галузь чи сферу, нагадати подію чи відчуття. Істина з'являється не в «атомарних фактах», що описують стан речей мовою чистої логіки, а в процесі мовних ігор. Інтелект не належить конкретному індивіду, це швидше соціокультурна практика, виражена в мові і зафіксована в культурі. Мислення знаходиться поза людиною і проходить крізь неї так само, як і сприйняття народжується не всередині мозку саме по собі, а проявляється через взаємодію тіла з навколишнім простором. Навіть мінімально необхідний набір технік інтелекту, чи то здатність говорити, писати, читати, рахувати – не магічно засвоюються людиною в певний момент інтелектуальної напруги, а поступово завантажується із зовнішнього середовища. Усі культурні надбання, створені людиною, це історія розвитку світового духу, саме у процесі цивілізаційного поступу людства знання постійно накопичувалися і фіксувалися у мові, оточували людину невидимим, але відчутними і значущими контекстами. Освоєння усіх пластів культури не під силу одній людині, але охоплення усіх пластів культури штучним інтелектом дозволяє комп'ютерним технологіям швидко оперувати інформацією, постійно отримувати нові знання, використовувати навчання для продовження розвитку, ставши носієм суперінтелекту [Floridi, 2014]. Звичайно, суперінтелект не набуде фізичної оболонки, як це часто зображають у науково-фантастичних фільмах: блискучий штучний мозок, оточений спалахами електричних імпульсів, що керує планетою та людьми. Можливо з часом потужності комп'ютерів матимуть такий рівень, що вони зможуть

обмінюватися даними всередині мультиагентної системи машин і створювати нові знання, самостійно прокладаючи свій інтелектуальний шлях.

Висновки

Таким чином, цифрова доба актуалізує взаємозв'язок між мовою, освітою і життєтворчістю, відкриваючи нові горизонти для самопізнання і творчого осмислення реальності. Сучасна комунікація, зумовлена значною мірою технологічними інноваціями, розширює можливості освітнього процесу, перетворюючи його на динамічний простір взаємодії. Інформаційні технології не лише змінюють способи передачі знань, а й сприяють формуванню нових моделей мислення, розвитку мовних компетенцій і створенню унікального життєвого досвіду. Освіта стає не просто передачею інформації, а процесом активного залучення особистості до глобальної комунікаційної мережі, де слово набуває нових форм і значень. Мова залишається фундаментальним простором людського буття і навіть в умовах впливу ІІІ не втрачає своєї онтологічної функції. Концепт онтологічної граматики дозволяє системно описати ті форми, у яких мова забезпечує життєтворчу активність людини. ІІІ не підмінює суб'єктність, але ставить її під новий кут зору – як виклик, як дзеркало й інструмент. У перспективі стане можливим формування нової моделі комунікативної життєтворчості, як акту свободи й відповідальності, в якій мова залишається домом буття, навіть якщо в ньому вже живуть нові цифрові «мешканці». ІІІ потрібно сприймати не як суб'єкт, але як дзеркало, інструмент і виклик для людської самореалізації.

REFERENCES

- Austin, J. L. (1975). *How to Do Things with Words*; ed. J. O. Urmson and Marina Sbisa. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press.
- Barthes, R. (2012). *Mythologies*; transl. from French Richard Howard and Annette Lavers. New York: Hill and Wang.
- Bender, E. M., Koller, A. (2020). Climbing towards NLU: On Meaning, Form, and Understanding in the Age of Data, pp. 5185–5198. *Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*; transl. from French Richard Nice. Cambridge: Cambridge University Press. (Cambridge Studies in Social Anthropology) .
- Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford: Oxford University Press.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Carnap, R. (1947). *Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Church, A. (1956). *Introduction to Mathematical Logic*. Princeton: Princeton University Press.
- Dreyfus, H., Kelly, S. (2011). *All Things Shining: Reading the Western Classics to Find Meaning in a Secular Age*. New York: Free Press.
- Floridi, L. (2014). *The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality*. Oxford: Oxford University Press.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*; ed. by Colin Gordon; transl. Colin Gordon, Leo Marshall, John Mepham, and Kate Soper. New York: Pantheon Books.
- Good, I. J. (1965). Speculations Concerning the First Ultrainelligent Machine. *Advances in Computers*. 1965. Vol. 6, pp. 31–88.
- Searle, J. (1980). Minds, Brains, and Programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3, 3, 417–457.
- Wittgenstein, L. (2009). *Philosophical Investigations = Philosophische Untersuchungen*; transl. German G. E. M. Anscombe; ed. P. M. S. Hacker, J. Schulte. 4th ed., revised. Oxford: Wiley-Blackwell.

Карпець Любов Анатоліївна

доктор філософських наук, професор
завідувач кафедри української та іноземних мов

Харківська державна академія фізичної культури
вул. Клочківська, 99, 61058, м. Харків, Україна
E-mail: lubo.karpets@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4263-7806>

Стаття надійшла до редакції: 10.03.2025

Схвалено до друку: 28.05.2025

ONTOLOGICAL GRAMMAR OF LANGUAGE AS A FOUNDATION FOR LIFE CREATIVITY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Karpets Lubov A.

DSc in Philosophy, Professor,
Head of Department of Ukrainian and Foreign Languages
Kharkiv State Academy of Physical Culture
99, Klochkivska str., Kharkiv, 61022, Ukraine
E-mail: lubo.karpets@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4263-7806>

ABSTRACT

This article analyzes the role of language as an ontological space for human life-creation amidst the growing influence of artificial intelligence (AI). It substantiates the concept of ontological grammar, which emerges as a conceptual tool for exploring the interrelationship between linguistic being, cognitive strategy, and cultural self-realization. The authors consider the possibility of a unified ontological grammar common to classical, non-classical, and post-classical philosophical approaches. Particular attention is paid to the holistic dimension of communicative space, where language functions as a carrier of life-creating meanings. It's noted that the ontological grammar of holism can offer a discursive solution for a "natural" worldview strategy, especially in the new technological era. The research reveals that AI poses significant challenges to ontological grammar. It functions as a high-tech tool for speech simulation, rather than a subject of thought. This means that while AI models generate texts, they do not create meaning in the sense of an intentional act. Artificial intelligence can be a useful tool for philosophical exploration, testing concepts, and comparing ideas, but it isn't a full participant in life-creation or the philosophical understanding of being. The article points out that post-structuralist semiotics critiqued the structuralist idea of seeking a meta-structure or universal meta-code. Conversely, in the era of high-tech AI, the explication of the concept of code shifts from metaphysical and ontological dimensions into the broader context of human life-creation, with extensive opportunities for information access and internet communication. However, a problem of decontextualization arises, as AI can process texts without discerning the depth of situational relevance. For AI, context is merely linear memory, not a multidimensional situational structure. Furthermore, semantic inversion can occur, where a model might generate contradictory phrases or exhibit "empty coherence" due to the absence of semantic verification mechanisms. A significant issue is the discrepancy between intention and utterance, as AI lacks intentions, and its speech is never an act of communicative will. These limitations demonstrate a fundamental disconnect between AI's speech and human language: where humans infuse meaning-as-being through life-creation, AI merely models a semblance of meaning. It's proven that the digital era organizes the space for life-creation through language, but simultaneously creates threats to its authenticity.

Keywords: *language model, superintelligence, life-creation, ontology, language, ontological grammar, artificial intelligence, holism, habitus of language.*

Article arrived: 10.03.2025

Accepted: 28.05.2025

Як цитувати: Карпєць, Л. (2025). ОНТОЛОГІЧНА ГРАМАТИКА МОВИ ЯК ПІДґРУНТЯ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії», (72), 99-106. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2025-72-9>

In cites: Karpets, L. (2025). ONTOLOGICAL GRAMMAR OF LANGUAGE AS A FOUNDATION FOR LIFE CREATIVITY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, (72), 99-106. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2025-72-9> [In Ukrainian]